

SANSKRIT - PAPER III

S.Y.B.A. Semester III

Total Marks - 100

Second Half 2017

Time - 3 Hours

प्र.१) अनुवदत -

अ) अविनाशि ----- न कश्चित् कर्तुमर्हति ॥

ज्या तत्त्वापासून हे सर्व जग विस्तारले आहे आणि व्यापले आहे ते तत्त्व कधीही नष्ट होणारे नाही, ते अविनाशी आहे हे जाण. या अव्यय तत्त्वाचा नाश कोणीही करू शकत नाही. (०५)

य एनं वेत्ति ----- हन्ति न हन्यते ॥

जो कोणी या आत्म्याला मारणारा समजतो आणि जो या आत्म्याला मेलेला समजतो असे दोघेही त्या आत्म्याला जाणत नाहीत. कारण हा आत्मा कोणालाही मारत नाही आणि कोणाकडून मारलाही जात नाही. (०५)

ब) पत्रं पुष्पं ----- प्रयतात्मनः ॥

जो कोणी (भक्त) मला एखादे पान, फूल, फळ किंवा अगदी पाणीही अत्यन्त भक्तिपूर्वक अर्पण करतो त्या संयमी मनुष्याने जे भक्तिपूर्वक अर्पण केले असेल ते मी प्रेमाने आणि आनंदाने स्वीकारतो. (०५)

यत्करोषि ----- तत्कुरुष्व मदर्पणम् ॥

हे कुन्तीपुत्रा अर्जुना, तू जे करतोस , जे खातोस, जे हवन करतोस, जे दान देतोस, जे तप करतोस , ते सर्व मला अर्पण कर. (०५)

क) न रूपमस्येह ----- दृढेन छित्त्वा ॥

या (अश्वत्थाचे) रूप दिसत नाही. त्याचा अन्त आरम्भ आणि स्थितीही दिसत नाही. याची मुळे पुष्कळ वाढलेली आणि दृढ आहेत. या वृक्षाला अनासक्तिरूप शस्त्राने तोडून (त्या तत्त्वाकडे वाटचाल करावी.) (१०)

- अग्राच्या उत्पत्ती, स्थिती आणि न्यायचे वर्णन
- सर्व देव देवता, अग्नी, ऊर्जा, ऊर्ध्व, आदित्य इ. चे दर्शन
- शीर्षकांनी अर्जुनाला दिव्य दृष्टी दिली.
- दूर्जमिच्छामि ते रूपमेश्वरं पुरुषोत्तमम् ।
- माहोऽयं विवाते मम ।

मई पृथीलपमाणा -

शीर्षकांनी अर्जुनाला विश्वरूप दाखविले, त्याचे वर्णन करणे. त्यातील काही अर्जुनाच्या मनात निर्माण झाली. म्हणून अकराव्या अध्यायात भगवान दहाव्या अध्यायात विभक्तियोग ऐकल्यावर त्या विभक्ती पाहण्याची इच्छा

(ब) विश्वरूपदर्शनम् ।

(१०)

- स्वप्नमाचरणम्
- योग - पाण्डवांशुसुखे
- कर्माकर्माविवेक
- आत्मपरीक्षणमासौ मातृदर्शनम्
- प्रय-श्रेय विचार
- कर्महेतूनां विचार
- निष्काम कर्मयोग

तत्त्वज्ञानाच्या साहाय्याने स्पष्ट करणे. त्यातील काही मई पृथीलपमाणा -

महाभारतकालीन भीम आणि जगन्नाथ मातृदर्शन कधी आहे हे भीमतील

अ) भगवद्गीतायाः आधुनिककाले महत्त्वम् ।

प्र. २) परिच्छेदो लिखत -

- या दर्शनाने झालेली अर्जुनाची भावविभोर मनःस्थिती
- या दर्शनाचा अधिकारी अर्जुन

(१०)

क) अर्जुनविषादयोगः ।

गीतेच्या पहिल्या अध्यायाचे नाव अर्जुनविषादयोग आहे. यामध्ये अर्जुनाच्या मनातील प्रत्यक्ष युद्ध सुरू होण्यापूर्वीचे विचार व्यक्त झाले आहेत ज्यातून अर्जुनाचा विषाद सूचित होतो, ते स्पष्ट करणे. त्यातील काही मुद्दे पुढीलप्रमाणे -

- रणांगणावर येण्यापूर्वीची अर्जुनाची मनःस्थिती
- रणांगणावर आल्यानंतरची अर्जुनाची मनःस्थिती
- युद्ध न करण्याकरिता केलेला युक्तिवाद.

(१०)

प्र. ३. केवलं द्रवौ उत्तरत -

अ) ससन्दर्भं स्पष्टीकुरुत-

i) लोकेऽस्मिन् द्विविधा निष्ठा ।

संदर्भ - अध्याय ३ - कर्मयोग

अर्थ - या जगात दोन प्रकारचे (अध्यात्म) मार्ग आहेत.

स्पष्टीकरण - ज्ञानयोग आणि कर्मयोग या संज्ञा स्पष्ट करणे.

(०५)

ii) ये भजन्ति तु मां भक्त्या मयि ते तेषु चाप्यहम् ।

संदर्भ - अध्याय ९ - राजविद्याराजगुह्ययोग

अर्थ - जे माझी भक्तिपूर्वक उपासना करतात ते माझ्या

ठिकाणी आणि मी त्यांच्या ठिकाणी असतो.

(१०)

या संचे सादरपण विवेचन करणे.

कर्मव्यवस्थाधिकाररत्ने ' या श्लोकाच्या साहाय्याने निष्काम कर्मयोगाच्या

निष्कामकर्मयोग ही शीतेचे अखिल विश्वासाठी असलेले योगदान आहे.

क) निष्कामकर्मयोगाः इति विषयमधिकृत्य विवेचन लिखत।

(११)

स्पष्टीकरण - सत्त्वगुणाचे वर्णन करणे.

आहे असे जाणवे.

अर्थ - ज्यावेळी ज्ञान उत्पन्न होते त्यावेळी सत्त्वगुण वाढला

संदर्भ - अध्याय १४ - गुणत्रयविभागयोग

!!) ज्ञानं यदा तदा विद्यमानं विवृणुः सत्त्वमित्यत ।

(१२)

स्पष्ट करणे.

स्पष्टीकरण - स्वधर्माचरणाने मरिचेव कसे पटवून दिले हे

क्षत्रियानांचे लक्षण.

अर्थ - हे अर्जुना, अशा प्रकारचे युद्ध करण्याची संधी आपणवत

संदर्भ - अध्याय २ - कर्मयोग

!) सूत्रिनः क्षत्रियाः पाशं लक्ष्मणं युद्धमीदृशम् ।

ब) सप्तसंदर्भ स्पष्टीकरणे-

(१३)

स्पष्टीकरण - भक्तीचे सामर्थ्य ज्ञान मरिचेव स्पष्ट करणे.

प्र. ४. केवलं द्वौ उत्तरत -

अ) संस्कृतम् आश्रित्य पूर्णवाक्येन उत्तरत -

- i. भगवद्गीता ' महाभारतम् ' इत्यस्य आर्षमहाकाव्यस्य अंशः ।
- ii. लोभः, प्रवृत्तिः, कर्मरम्भः, अशमः, स्पृहा एतानि रजोगुणस्य विशेषणानि निर्दिष्टानि ।
- iii. समत्वं योग उच्यते । / योगः कर्मसु कौशलम् ।
- iv. कृष्णस्य भक्तः न प्रणश्यति ?
- v. भगवद्गीतायां सप्तशतं / ७०० श्लोकाः सन्ति?

(२ x ५ = १०)

ब) श्लोकपूर्तिं कुरुत -

i. हतो वा प्राप्स्यसि स्वर्गं जित्वा वा मोक्ष्यसे महीम् ।

तस्मादुत्तिष्ठ कौन्तेय युद्धाय कृतनिश्चयः ॥

ii. सुखदुःखे समे कृत्वा लाभालाभौ जयाजयौ ।

ततो युद्धाय युज्यस्व नैवं पापमवाप्स्यसि ॥

(२ x ५ = १०)

क) युग्मानि योजयत -

i) नित्यः	सर्वगतः
ii) पुनर्जन्म	कर्मबन्धनम्
iii) निष्ठा	ज्ञानयोगः
iv) सत्त्वसंशुद्धिः	दैवीसंपद्
v) लोभः	रजोगुणः

(२ x ५ = १०)

(१०) यज्ञवक्राच्च पालनं करुणयाची आवश्यकता स्पष्ट करणे.
 भवति भूतानि ' इ. श्लोकांच्या साहाय्याने यज्ञवक्राचे वर्णन स्पष्ट करणे.
 गीतेच्या तिसऱ्या अध्यायात यज्ञवक्राचे विवेचन आहे आहे. 'अन्नाद्
 (क) यज्ञवक्रम् ।

(१०) आर्षिर्गणेशं सोदाहरणं वर्णनं करणे.
 आहे आहे. यातील दक्ष, दृष्ट, अभिमान, क्रोध, कौरवा, अज्ञान अशा
 'दैवार्षिरसम्पद' या शब्दांच्या अध्यायात दैवी आणि आर्षिर्गणेशं वर्णन
 (ब) आर्षिर्गणेशम् ।

(१०) साहाय्याने स्पष्ट करणे.
 वक्राचे रूपक यज्ञाने वर्णन केले आहे. ते श्लोकांच्या
 पदार्थांच्या अध्यायाच्या प्रारंभी सर्पणं सर्पटीसाठी अथवा
 (अ) अथवायज्ञवक्रम् ।